

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

 ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ,

Η'

Α' μάυσις τῶν Ἰδεῶν, καὶ Ἐρμοιῶν περὶ
τὰ Ὄντα.

Η' Ὄντολογία, ὅπῃ θέλει νὰ εἰπῆ λόγος ἢ πραγ-
ματεία περὶ τῶν ὄντων, εἶναι τὸ μέρος τῆς Μεταφυ-
σικῆς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν κα-
θόλου ἰδιοτήτων τῶν ὄντων· καὶ εἶναι τὸ πρῶτον, εἰς τὸ
ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα τῆς Μεταφυσικῆς (Ὄρα Ἰσο-
είαν Φιλοσοφίας. Κεφ. Β'. Ἀ'ρθρ. Δ'. §. Β').

Αὕτῃ κοιότερον εἶναι μία ἀλυσος ὀρισμῶν τῶν ὄν-
των, τῶν μὴ ὄντων, τῆς ἐσίας, τῆς ὑπάρξεως, τῆς ὑ-
ποστάσεως, τῶν ἔσπευ, τῆς ἐνότητος, τῆς ἀληθείας, τῆς
ἀγαθότητος, τῆς τάξεως, τῆς τελειότητος τῶν ὄντων,
τῆς ταυτότητος, ἢ ἐτερότητος, τῆς ὁμοιότητος ἢ ἀνομοιό-
τητος, τῆς ποιότητος ἢ ποσότητος, τῆς ἰσότητος ἢ ἀνί-
σότητος, τῶν ὄλων ἢ τῶν μερῶν, τῶν ἀπλῶν ἢ συσθετῶν
ὄντων, τῆς ἐκτάσεως, τῆς σερεότητος, τῶν διαστήματος,
τῶν τόπων, τῶν χρόνων, τῆς κινήσεως, τῆς κινήτικῆς δυ-
νάμεως, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀντιστάσεως, τῆς ἀδρα-
νείας, τῶν πεπερασμένων, τῶν ἀπείρων, τῆς αἰτίας, τῶν

ἀπο-

ὑποτελέσματος, τῆ δυνατῆ, τῆ ἀδυνατῆ, τῆ ἀναγκαιῆ, τῆ ἐνδεχομένης, τῆς κτίσεως, τῆς ἐξουτώσεως (ἐξουδερώσεως), καὶ τῆς ὁμοίων.

Ἀπὸ ὅλης τῆς τῆς ὀρισμῶν ὀλίγοι μόνον ἀφορῶν εἰς τὰς φυσικὰς ποιότητας τῆς πραγμάτων, οἱ δὲ περισσότεροι ἀφορῶν εἰς τὰς χητικὰς αὐτῆς ποιότητας, καὶ ὅλοι σρέφονται πρὸς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας, ὅπως ὑποκτῶν τῆς τοιαύτων ποιότητων.

Λοιπὸν ἀντὶ τῆς ὑποδύσεως τὰς ἐννοίας ὅλων τῶν τῆς πραγμάτων μὲ μίαν ὁκληρὰν ἀκολουθίαν ὀρισμῶν πειρασιμῶν, νομίζομεν ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ δείξωμεν μὲ ποῖον ἔσπον χηματίζομεν αὐτὰς τὰς ἐννοίας, καὶ πῶς αὐταὶ κρέμονται ἀμοιβαδὸν ἢ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης. Ὅθεν θέλομεν ἀκολουθήσει τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἔκθεμα, ὅπως μᾶς ἔδωκαν οἱ διορθωταὶ τῆς Μεταφυσικῆς, Λώκιος, Κονδυλίας, Βονέτ, καὶ ἄλλοι, ἐκτείνωντάς το εἰς ἐκεῖνα, ὅπως αὐτοὶ παρέβρεξαν, καὶ δείχνοντάς τινὶ ἔσπον ὑποκτῶν αὐτὰς τὰς ἐννοίας, θέλομεν σηκώσει προσέτι κάθε ἀμφιβολίαν πῆ ὅτι πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἔμφυτοι, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ θέλομεν ἀχαιρήσει τὰς ἀκροατὰς, καθὼς εἰς τὰ προηγμένα (Τμήμ. Α'. Ψυχολ. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Δ'.) ὑπεχέθημεν.

Λοιπὸν πρὸς τὸ Μέρος ἀντὶ μιᾶς συνειθισμένης Ὀντολογίας, θέλει εἶναι μία ἑνὴ πραγματεία πρὸς τῆς ἀρχῆς τῆς ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν· καὶ ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἐννοιαὶ σρέφονται ἢ πρὸς τὰς ἐσίας ἢ πρὸς τὰς ποιότητας, ἢ πρὸς τὰς ἀναφορὰς· καὶ τῆς πνευματικῶν ἐσιῶν ἐξηγήσαμεν ἤδη ἀρκετὰ τῶν φύσιν καὶ τὰς ποιότητας εἰς τὸ προηγμένον Μέρος, διὰ τῆς τὸ παρὸν θέλομεν τὸ διαίρει εἰς δύο Τμήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ εἶναι θέλει ὑποδείξει, πῶς ἀποκτῶν τὰς ἰδέαι καὶ ἐννοίας τῆς φύσεως καὶ τῆς ποιότητων τῆς σωματικῶν ἐσιῶν, καὶ τὸ ἄλλο πῶς ἀποκτῶν ἐκεῖνας τῆς εἰσφορῶν ἀναφορῶν, τὸσον τῆς ἐνός, ὅσον καὶ τῆς ἄλλης εἰδῆς.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Καὶ Ἐργοῖωμ ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἔτι τὰς
ποιότητας τῶν σωματικῶν ὄντων.

Οτι τὰ αἰδημάτα εἶναι τὸ μόνον μέσον, διὰ τὰ
ὅποια αποκτῶμεν τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας τῶν σωματικῶν
ὄντων, κανένας δὲν ἀμφιβάλλει· ὅμως καὶ κανένας
δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ μὲ ποῖον τρόπον ἢ ψυχὴ
φθαίνει διὰ μέσων τῶν αἰδημάτων τῆς νὰ γνωρίσῃ τὴν
ὑπαρξίν τῶν σωμάτων, πολλῶν μᾶλλον τὰς ποιότη-
τάς τες.

Αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοὶ, τὸ ψύχος, τὸ θάλπος (ζέ-
σα), οἱ ἦχοι, τὰ χρώματα, καὶ τ. εἰδομῶν (Λογικ.
Μέρ. Α΄. Τμήμ. Α΄. Κεφ. Α΄. Ἀρθρ. Α΄.) ὅτι εἶναι
ἀπλᾶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυχῆς μας, καὶ ὅτι εἰς τὰ σώ-
ματα δὲν εἶναι κανένα ὅμοιον, ἢ ἀνάλογον μὲ αὐτὰ.
Δοιπὸν μὲ ποῖον τρόπον ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰδημάτα, τὰ
ὅποια εἶναι ὅλα εἰς αὐτῷ, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς
αὐτῷ μόνῳ, καὶ τὰ ὅποια ἄλλο δὲν εἶναι ἀλλὰ ἀ-
διάφοροι ἀλλοιώσεις τῆς εἶναι τῆς, πῶς λέγω ἀπὸ αὐτὰ
φθαίνει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν πραγμάτων τό-
σον ἀνομοίων ἀπὸ λόγου τῆς, ὅτι λογῆς εἶναι τὰ σώ-
ματα; Τῆτο εἶναι ἡ πρώτη ἐρώτησις, εἰς τὴν ὅποιαν
θέλωμεν ἐναχοληθῆ· ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πολλὰ δύσκο-
λον νὰ εὐρωμῆ εἰς τὸσον σκότος ἀκτῖνα φωτός, ὅπῃ
νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ κατὰ τὴν ἀνάγκην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς τρώπης, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ φθαίει
 μὰ γρωσίση τὴν ὑπαρξίην τῆς σωμάτων.

Ο Α' ββὰ Κονδυλιακὴ ὑποθέτωντας εἰς τὴν πρῶ-
 αἰδημάτων Πραγματείαν τε εἴνα Ἄγαλμα ἀψυχον,
 εἰς τὸ ὅποῖον ἠμπορεῖ νὰ προσθέηται ὡς ἔτυχεν, ἢ
 νὰ ἀφαιρῆται πότε μία καὶ πότε ἄλλη αἰδησις, ἀ-
 ποδείχνει ἐνάργως, ὅτι ἐν ὅσῳ αὐτὸ εἶναι περὶ
 σμῆρον μόνον εἰς τὴν αἰδησιν τῆς ὀσφρήσεως, θέλει
 δοκιμάσει πότε εἴνα καὶ πότε ἄλλο αἰδημα τῆς ὀσμῆς,
 μὴ ἰξόρῶντας ὁμῶς πόθεν προέρχονται αὐτὰ τὰ
 αἰδήματα, καὶ μὴ ἠμπορῶντας νὰ τὰ θεωρῆ, πρῶ-
 ὡς ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις τῆς ἑαυτῆς τε, δὲν θέλει ἠμπο-
 ρήσει πότε νὰ συμπεραίνῃ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὑφίσταται ἔ-
 ξω ἀπὸ λόγου τε κἀνείνα πρᾶγμα. Τὸ ἴδιον ἀποδείχ-
 νει καὶ ἔξω τὴν αἰδησιν τῆς γλώσσεως, καὶ τὴν τῆς ἀ-
 κοῆς, καὶ τῆς ὀράσεως.

Ἐκεῖνῳ ὁμῶς τὴν ἀνακάλυψιν, ὅπῃ αὐτὸ δὲν ἠ-
 θελε κἀμὴ ποτὲ μὲ τὰς τέσσαρας εἰρημύβας αἰδησεις,
 νομίζει ὁ Γάλλος Φιλόσοφος, ὅτι ἠθελεν ἠμπορέσει
 εἰς τὴν κἀμὴ μὲ μόνον τὴν αἰδησιν τῆς ἀφῆς, καὶ
 εἰς τίνι τρώπῳ.

Ὅπῳταν, λέγει, τὸ Ἄγαλμα προσδιωρισμῆρον εἰς
 μόνῳ τὴν αἰδησιν τῆς ἀφῆς, ἀρχίζει νὰ ψηλαφᾷ
 τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ εἴνα σῶμα ὀξωτερικόν, εἰς τὴν
 πρῶτῳ πρῶτασιν δοκιμάζει εἴνα διπλᾶν αἰδημα,
 καὶ εἰς τὴν δευτέρῳ εἴνα ἀπλᾶν· συμπεραίνει ἐντεῦ-
 θεν ὅτι εἰς τὴν πρῶτῳ τὸ ψηλαφώμῆρον μέρος ἀνή-
 κει εἰς τῆς λόγου τε, καὶ εἰς τὴν δευτέρῳ ὅτι δὲν ἀνή-
 κει εἰς αὐτό· ἀπὸ τῆς συμπεραίνει ὅτι εἶναι κά-
 ποῖον τι, τὸ ὅποῖον ὑφίσταται ἔξω ἀπὸ λόγου τε, καὶ

ἔτω φθαίει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξίν τῶν ἔξωτε-
ρικῶν σωμάτων.

Διὰ νὰ μεταχειρισθῶ ὅμως τὸ παράδειγμα τῆς Δαλ-
λαμπέρτ (Πρόλογ. εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν) ἐκεί-
νη ἢ γέφυρα τῆς κοινωρίας, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ
διγαίνει ἀπὸ λόγου τῆς καὶ μεταβαίνει εἰς τὰ ἔξωτερι-
κὰ ἀντικείμενα, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀββᾶ Κορδουλιάκ ἐ-
νόμιζεν ὅτι τὴν εἶρεκεν εἰς τὴν αἰθήσιν τῆς ἀφῆς,
ἀμφιβάλλω πολλὰ μήπως εἶναι ἀκόμι κεκαλυμμένη
καὶ τετυλιγμένη εἰς σκότος βαθυτάτων.

Ἐπειδὴ ἐγὼ συμαίνω ὅτι τὸ Ἀγαλμα, προσδιωρι-
σμένον εἰς αὐτὴν μόνον τὴν αἰθήσιν, θέλει ἔχει ἴ-
σως δύο αἰδήματα, ὅταν ψηλαφᾷ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ
εἴνα μόνον ὅταν ψηλαφᾷ εἴνα ἄλλο σῶμα, ὅμως δὲν
θέλει ἔχει ἄλλο περιωότερον.

Λέγω ἴσως, ἐπειδὴ αὐτὸ πλησιάσω εἴνα δάκτυλον
εἰς τὸ μέτωπον, ἢ εἰς ἄλλο μέρος, συμβαίνει εἴνα
ἀπὸ τὰ δύο ἢ τὸ μέρος τὸ πλεόν πεπιεσμένον, ἢ
πλεόν αἰθητικόν, διεγείρωντας εἴνα αἰδημα μεγαλήτε-
ρον, νὰ μοὶ ἀμβλυώῃ τὸ ἄλλο αἰδημα, ἢ νὰ μοὶ ἐ-
νωθῶν καὶ τὰ δύο αἰδήματα εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐπα-
φῆς, εἰς τρόπον ὅπως ἀίσως δὲν ἦτον βέβαιον καὶ ἄλ-
λον τρόπον, ὅτι εἶναι δύο τὰ μέρη, ὅπως ψηλαφῶν-
ται, ἐγὼ δὲν ἤθελα ἠμπορέσῃ νὰ διακρίνω τὰ δύο
αἰδήματα, ἀλλὰ ἤθελα τὰ πᾶρη διὰ εἴνα μόνον καὶ
ἀδιαίρετον.

Ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἧς δοθῆ, ὅτι εἰς τὴν πρώτην περι-
στασιν τὰ αἰδήματα εἶναι δύο διακεκεμημένα, τὸ Ἀ-
γαλμα μὲν ἰξόρωντας πόθεν τὰ προέρχονται αὐτὰ
τὰ αἰδήματα, μὲν ἰξόρωντας ὅτι ἐψηλάφησε κανέ-
να πῶγμα, μὲν ἰξόρωντας ὅτι μήτε ἢ ἀφήτε εἶναι
διακεχυμένη εἰς πολλὰ μέρη, μήτε ὅτι ἔχει ἀφῆ,
θέλει αἰθανθῆ τὸ πολὺ πολὺ αὐτὰ τὰ δύο αἰδήμα-
τα, χωρὶς νὰ ἠμπορῆ νὰ τὰ ἀναφέρῃ εἰς κανένα μέ-
ρος τε. Πῶς λοιπὸν θέλει ἠμπορέσει νὰ γνωρίσῃ ὅτι
ἐψηλάφησε τὸν ἑαυτόν τε, ὅταν ἔχει δύο αἰδήματα,
καὶ

Κεφ. Α'. Γ' παρξίς τῶν σωμάτων. 151

καὶ ὅτι ἐψηλάφησεν ἄλλο πρᾶγμα ὅταν ἔχη εἶα; καὶ
 αὐτὰ δὴ αἰδήματα ἦτον ἱκανὰ νὰ τὸ κάμην νὰ
 γνωρίσῃ ὅτι ἐψηλάφισεν τὸν ἑαυτόν τε, πῶς δὲν ἤ-
 θελε κάμη χεῖρα, καὶ ὅπῳταν ψηλαφῶντας εἶα σῶ-
 μα θερμότερον ἢ ψυχρότερον ἄπὸ τὸ χεῖμα, νὰ ἔ-
 χῃ ἐν ταύτῳ δύο διακεκριμένα αἰδήματα τῆς ἀνδι-
 σάσεως, καὶ τὸ θάλπος, ἢ τῆς ψυχρότητος, ἢ ὅπῳ-
 ταν ἤθελε ψηλάφισῃ εἶα καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα μετὰ τὰ
 δύο χεῖμα νὰ νομίσῃ καὶ τότε ὅτι ἐψηλάφισεν τὸν ἑαυ-
 τόν τε;

Λοιπὸν ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιον νὰ λάβῃ εἶα
 ἢ δύο αἰδήματα τῆς ἀφῆς, ὡς αὐτὸ νὰ λάβῃ εἶα ἢ
 δύο τῆς ὀσμῆς, ἢ τὸ χυμῶ, ἢ τὸ ἦχος, ἢ τὸ χρώ-
 ματος· καὶ αὐτὸ ἄπὸ αὐτὰ δὲν ἤμπορῇ νὰ συμπεραίνῃ
 τὴν ὑπαρξίν κανενὸς πρᾶγματος ἑξωτερικῶ, μήτε ἀ-
 πὸ μόνῃ τὰ αἰδήματα τῆς ἀφῆς δὲν θέλει ἤμπορέ-
 σει ποτὲ νὰ τὴν συμπεραίνῃ.

Καὶ ἄς μὴ ἀντιτείνῃ τινὰς ὅτι τὸ αἶδημα τῆς
 ἀνδισάσεως πρέπει νὰ φθαίῃ καθ' ἑαυτὸ δια νὰ τὸ
 κάμη νὰ ὑποπτύσῃ κανεὶα πρᾶγμα ἑξωτερικόν· ἐ-
 πειδὴ ὡς πρὸς τὸ Ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἰ-
 ξόρει τί θέλει νὰ εἰπῇ μήτε ἀνδίσασις, μήτε σῶ-
 μα ἀνδισάμενον, μήτε ἀφῆ, μήτε δυνάμις, μήτε ἄλ-
 λο κανεὶα παρόμοιον πρᾶγμα, τὸ αἶδημα τῆς ἀνδι-
 σάσεως δὲν θέλει εἶναι ἄλλο, πλὴν εἶα ἀπλῶς αἶ-
 δημα παρόμοιον μετὰ τὸ τῆς ὀσμῆς, ἢ τὸ ἦχος.

Ἠμπορῶμεν λοιπὸν νὰ συμπερανώμεν ἐντεῦθεν
 πρῶτον, ὅτι καθὼς ἄπὸ τὰς ἄλλας αἰδήσεις δὲν εἶ-
 ναι κανεὶα ἀρκετὴ καθ' ἑαυτὴν νὰ μᾶς κάμη νὰ ἀ-
 νακαλύψωμεν τὴν ὑπαρξίν τῶν σωμάτων, ἔγωγε μηδὲ
 ἢ ἀφῆ εἶναι τέτοια καθ' ἑαυτὴν. Δεύτερον ὅτι φαίνε-
 ται πῶς πρέπει ἀναγκαίως νὰ συνδράμην πολλαὶ
 αἰδήσεις εἰς τῆτο, ἄπὸ τὰς ὁποῖας δὲν πρέπει νὰ
 ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἢ ἀφῆ καὶ ἢ ὄρασις πρέπει νὰ συμ-
 βάλῃεν θεωριώτερον, μ' ὅλον ὅπῃ δὲν εἶναι εὐκόλον
 νὰ διδκηνήσωμεν μετὰ ποῖον τρόπον.

Ἀνεφερα εἰς ἄλλο μέρος (1) μίαν εἰκασίαν πρὸς τὴν ἔσπε, καθ' ὃν τὸ Ἄγαλμα ἠμπορεῖσεν ἴσως μετὰ βροθήσειαν τῆς ἀφῆς, καὶ τῆς ὀράσεως νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψιν, τὴν ὁποίαν μοι φαίνεται πρῶτον νὰ τὴν ἀναφέρω καὶ ἐδῶ. Ὅθεν ἀντιπῆτα θέλω παχίσει, ἀφίνωντας καὶ μέρος τὸ Ἄγαλμα, νὰ εἰπῶ ὀλίγα τινὰ πρὸς τὴν ἔσπε, καθ' ὃν μοι φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι τὰ βρέφη φθάνον εἰς μίαν τέτοιαν ἀνακάλυψιν.

Ὅτι αὐτὰ εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν γνωρίζον τὴν ὑπαρξίν κανόνος πράγματος, τῆτο ἠμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἄρκετὰ ἄπο αὐτὴν τὴν ἀκίνησίαν τῆς ὀφθαλμῶν τες, καὶ ἄπο τὰς πάντη ἀπροσδιορίστους καὶ τυχαίας κινήσεις τῆς χειρῶν τες.

Ἐγὼ σοχάζομαι, ὅτι αὐτὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας δὲν ἀκολουθεῖν μὲν σκέψεως μετὰ τὰ μάτια κανόνια ὑποκείμενον μήτε τὰ μεταβιβάζον τριετής λογῆς ἄπο εἰς ἄλλο· ὅτι τὰ μάτια τες εἶναι σερβά, ἢ κινῶνται μηχανικῶς καθὼς ἔτυχε, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ ἢ ψυχῆ τες φαίνεται νὰ μὴ ἔχη ἄλλο, πρὸς ἄφορα αἰσθήματα φωτὸς καὶ χρωμάτων, χωρὶς νὰ ἰσθῆσαν τί εἶναι, ἢ πόθεν προέρχονται.

Καὶ τὰ χεῖρα ποτὲ δὲν φαίνονται νὰ ἐκτείνωνται μετὰ συνείδησιν πρὸς κανόνια ἀντικείμενον, ἀλλὰ φαίνονται μετὰ καθαράν μηχανικὴν κίνησιν, καὶ ἀδαφόρος εἰς κάθε μέρος.

Ἀλλὰ ἔχοντας πάντοτε ἔμφορῶν τες τὸ ἴδιον χῆμα καὶ τὸ ἴδιον χῶμα τῆς μήξος, ἢ τῆς βυζάσρας, ἀκῶν τες πάντοτε τὴν ἴδιαν φωνὴν, καὶ μάλιστα παρατηρῶντας ὅτι ἢ ἀλγηδῶν τῆς πείνας τες δὲν παύει, μήτε ἀνθυποβάλλεται ἢ ἠδονὴ τῆς χυμῆς, καὶ τῆς ἔσπης ἀλλέως, πρὸς ὅποταν ἔχον ἔμφορῶν τες ἐκεῖνο

(1) Ἐπιτομὴ τῆς περὶ ἀνθρωπίνου νοῦς Φιλοσ. Διαμ. τῆς Δοκίμ. Παράρτημ. Α'. Κεφ. Θ'. τῆς Β', Βιβλίε.

τὸ τὰδε χῆμα, καὶ ἀκέραιον ἐκείνῳ τῷ τὰδε φωνῷ, καὶ δοκιμάζον ἐκείνῳ τῷ τὰδε ψηλάφῃσιν, καὶ ἐκείνο τὸ τὰδε κίνημα τῆς χειλέων καὶ τῆς γλώσσης, μετὰ τῷ ὁποίῳ βυζάνον τὸ γάλα, φαίνεται βέβαια ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει νὰ συνδέωνται μετὰ σφιγτὸν δεσμὸν εἰς τὸν νῦν τας.

Ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἀκολουθῆ πολλαῖς φοραῖς, ὅπως ἐνοχλῶμεθα ἀπὸ τῷ ἀλγηδόνα τῆς πείνας, νὰ ἐπιθυμῶμεν ἅρα νὰ ἔχον πάλιν ἐμπροσθέντες ἐκείνο τὸ χῆμα καὶ ἐκείνῳ τῷ φωνῷ καὶ ἐκείνῳ τῷ ψηλάφῃσιν, καὶ ἐκείνο τὸ αἶδημα τῶ χυμῶ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀδραμυθῆθησαν ἄλλῳ φορᾶν· ὅμως νὰ δεισκον ἀνωφελεῖ τῷ ἐπιθυμῶμεν τας. Τῆτο λοιπὸν τὸ νὰ βλέπῃσιν πολλὰκις ὅτι ὅσον κρέματα ἀπὸ λόγους νὰ λάβῃσιν αὐτὰ τὰ αἰδήματα ὅταν θέλῃσιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ ἐπιθυμῶμεν θερμῶς, μοι φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ προσκλήσῃ εἰς αὐτὰ μερικαῖς φοραῖς καὶ τῷ ὑποψία, ὅτι προέρχονται ἀπὸ κάποιον πρᾶγμα ἄφορον ἀπὸ λόγους.

Ἡ ὑποψία αὐτῆ ἴσως πηγαινῆ αὐξανόντας ὅποτεν ἀδραμυθῆσιν ὅτι αἱ φωναὶ, ὅπως αὐτὰ φυσικῶς ἐγγάζον, ὅποτεν αἰδανόντας ὅτι ἐνοχλῶνται ἢ ἀπὸ ἀλγηδόνα τῆς πείνας, ἢ ἀπὸ σφίξιμον τῆς σπαργάνων, ἢ ἀπὸ κάμμιαν ἄλλῳ αἰτίαν, ἔχον τῷ δύναμιν νὰ κάμῃσιν τῷ βυζάνον, ἢ τῷ μητέρα νὰ πλησιάζῃ εἰς αὐτὰ, καὶ νὰ παρηγορῆ τῷ λύπῃσιν καὶ ὅποτεν καταλαμβάνοντας τῆτο ἀρχίσῃσιν μετὰ συνειδήσιν νὰ ἐγγάζον αὐτὰς τὰς φωνὰς, καθὼς αἰδανθῶν νέαν ἀλγηδόνα, ἅρα νὰ λάβῃσιν πάλιν ἀδραμυθίαν· καὶ τέλος πάντων ἰδῶν ὅτι αὐτὰ αἱ φωναὶ κρίζον εἰς τῶ λόγους ἐκείνον, ὅπως θέλει τὰ ἀδραμυθῆσιν.

Ἡ μητέρα, ἢ ἡ βυζάνον ὡς πλέον συνήθισμῶν καὶ πλέον χῆσιμα ἀντικείμενα φαίνονται ὅτι πρέπει βέβαια νὰ εἶναι εἰς τὰ βρέφη τὰ πρῶτα, ὅπως ἀνακαλύπτῃσιν.

Ἀφ' ἧ κάμην αὐτῶ τὴν πρῶτον ἀνακάλυψιν, καὶ τὸ πρῶτον βῆμα (ὅθεν γὰρ εἶπῶ ἔτι), ἔξω ἀπὸ λόγου τας, εἶναι εὐκόλον ἔπειτα γὰρ καταλάβωμεν πῶς θέλει ἠμπορέσεν κατ' ὀλίγον ὀλίγον γὰρ ἀνακαλύψαν καὶ τῶν ἄλλων σωματῶν τῶν ὑπαρξῶν.

Ὁ πρῶτος ὁδηγὸς εἰς τῆτο θέλει εἶναι εἰς τὰ βρέφῃ ἢ ἀφ' ἧ δὴ οὕτως ὅπως μάθωμεν πῶς τὸ αἶδημα τῆς ἀνδρισάσεως δείχνει τῶν παρὰ τὴν ἐξωτερικῆ ἀντικειμῶν. Εἰς αὐτῶ θέλει εὐνοῦν καὶ ἡ ὄρασις, ἡ ὅποια κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει ὁδηγεῖται ἀπὸ τῶν ἀφ' ἧ τῶν ἑσώπων, ὅπως μετ' ὀλίγον θέλωμεν εἶπῃ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΟΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΟΣ Β' ΤΟΥ Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶ τρόπου, καθ' ὃν ἀποκτῶνται αἱ
ιδέαι τῶν σχημάτων ἔ' τῶν ἀποσάσεων
τῶν σωμάτων.

Ημεῖς ἀνοίγωντας τὰ μάτια, εἶμαθε τὸσον συ-
νειθισμένοι νὰ ἀναγνωρίζωμεν δι' αὐτὰ τὰ σχήματα, καὶ
τὰς ἀποσάσεις τῶν πραγμάτων, ὅπῃ ἔχομεν ἔμπρο-
σθέν μας, ὥστε μᾶς φαίνεται ἀπίστευτον νὰ μὴ συμ-
βαίνει τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰ βρέφη, ὅποταν πρῶτον φο-
ραὶ ἀνοίγῃν τὰ μάτια τῆς εἰς τὸ φῶς.

Ὅποταν ὁμως ἐξετασθῇ προσεκτικῶς, ὅτι τὰ αἰ-
δήματα τῆς φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων εἰς τὰς πρῶτας
ἡμέρας τὰ βρέφη δὲν ἵμπορῶν νὰ τὰ θεωρῶν, ὡσαύ-
τως ἀπλᾶς ἀλλοιώσεις τῆς, καὶ ὡς πράγματα ὑφιστάμενα
εἰς τὰ λόγια τῆς, εὐκόλα κατανοεῖται, ὅτι ἀπὸ τὰ τέ-
τοια αἰδήματα αὐτὰ δὲν θέλων ἵμπορέσει νὰ ἀπο-
κτήσῃν καμμίαν ιδέαν μήτε τῶν σχημάτων, μήτε τῶν ἀ-
ποσάσεων, ὅπῃ ὑφίστανται ἔξω ἀπὸ λόγια τῆς.

Τῆτο ἐμπεδόνεται ἀπὸ τὴν ἀδρατήρησιν ἐκείνης,
ὅπῃ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἐφήβους ἐκείνης, οἱ ὅποιοι
ὄντας τυφλοὶ ἐκ γένεθός, ἀρχίζῃν καὶ πρῶτον φοραὶ
νὰ βλέπων καθὼς ἐλαττωθῇ, ἢ σκιασθῇ ὁ καταρά-
κτης ἀπὸ τὰ μάτια τῆς. Διὰ τὴ καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς
ἄλλο δὲν δοκιμάζῃν, ὡσαύτως εἷνα συνεχυμένον αἰδή-
μα φωτός. Εἰς αὐτὸ ὁμως τὸ φῶς κατ' ἀρχὰς δὲν ἵ-
ξόρῃν νὰ διακρίνῃν κανένα χῶμα, ὅποταν δὲν ἵ-
θέλων ἔχη κάποιαν ιδέαν ἀπὸ προτήτερα· καθὼς
συμβαίνει εἰς πολλὰς, οἱ ὅποιοι μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι
τυφλοὶ, δὲν εἶναι ὁμως τὸσον ὅπῃ νὰ μὴ διαπερᾶ
καμμία ἀκτῖνα φωτὸς εἰς τὰ μάτια τῆς, καὶ νὰ τῆς
δίδη τὴν δυνάμιν νὰ διακρίνῃν τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν
νύκτα, καὶ νὰ διακρίνῃν καὶ κάποια πράγματα. Τῶν
δὲ

δὲ χημάτων καὶ τῶν ἀποσάσεων διὰ τῆς δράσεως δού-
 ῃσαν κατ' ἀρχὰς κάμμιαν ιδέαν, μ' ὅλον ὅπῃ τὴν εἶ-
 χαν ἀποκτήσῃ διακεκεμηδώς μετ' αὐτῷ.

Καὶ ὅσον μὲν διὰ τὸ χῆμα, τὰ ὑποκείμενα τὰ
 πλέον συνειδητὰ, καὶ τῶν ὁποίων εἶχαν διὰ τῆς
 ἀφῆς τῷ πλέον σαφὴ γνώσιν, μετὰ μάτια δού' ἰ-
 ξόρην πλέον νὰ τὰ ἀναγνωρίσῃ, καθὼς βεβαιόνε-
 ται ἀπὸ τὰς πείρας τῆς Σχέτζελδον, ὅπῃ ἀναφέρει ὁ
 Αἰββᾶ Κονδυλλιακ εἰς τὴν ἐπιθ. Αἰδημάτων Πραγμα-
 τείαν (Μέρ. Γ. Κεφ. 5.), καὶ ἀπὸ τὰς πλέον προ-
 σφαίρας τῆς Βατζίη, τὰς ὁποίας ἠμπορεῖτε νὰ τὰς ἰδῆ
 εἰς τὰ ἐπιλεκτὰ συγγραμμάτια τῶν Μεδιολάνων ἐπιθ.
 Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν, Τόμ. Ζ'. Σελίδ. 183. (1).

Ὅσον δὲ διὰ τὰς ἀποσάσεις διηγείται ὁ Σχέτζελ-
 δον, ὅτι εἰς τὸν τυφλόν, ὅπῃ ἰάθησε, τὰ ἀντικεί-
 μενα κατ' ἀρχὰς ἐφαίνοντο νὰ εἶναι ὅλα εἰς τῷ ἐ-
 πιφανείαν τῶν ὀφθαλμῶν τε, τῆς ὁποίας ὁ λόγος ἦτον
 (λέγει ὁ Αἰββᾶ Κονδυλλιακ) ὅτι μετὰ τὸ νὰ εἶχε καὶ
 προτιτέρα κάποιον αἰδημα φωτὸς, καὶ ἔμαθε μετ' αὐτῷ
 πείραν, ὅτι αὐτὸ τὸ αἰδημα ἔπαυε καθὼς ἔβανε τὸ
 χεῖρ ἐπάνω εἰς τὰ μάτια, ἔπαυε νὰ πισδῆ ὅτι
 τὸ φῶς ὑφίστατο ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια μάτια.

Τὸ βρέφος κατ' ἀρχὰς δού' θέλει πισδῆ μήτε τῆ-
 το, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἰξόρην μήτε ἀν' ἔχη μάτια. Με-
 τὸν

(1) Ὁ Μολινὲς ἐπέβαλεν εἰς τὸν Λώκιον τὸ ἀρόβλημα αὐ-
 τὸς τυφλὸς ἐκ χιετῆς ἀποκτήσας τῷ ὄρασιν ἠμπορεῖσε μετὰ
 μάτι μόνον νὰ ἐξοκείνη εἷνα κῦβον ἀπὸ μίαν σφαῖραν. Ὁ ἴδιος
 ὅμως Μολινὲς ἀποφασίζει ὅτι ὄχι, καὶ συμφωνεῖ μετ' αὐτὸν κατὰ
 πάντα καὶ ὁ Λώκιος. Ὁ Αἰββᾶ Κονδυλλιακ, εἰς τὸ περὶ ἀρχῆς
 τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόν τε, φρονεῖ τὸ ἐναντίον· εἰς τῷ
 περὶ Αἰδημάτων ὅμως Πραγματείας ἐδιορθώθη. Ἐγὼ εἰς τὸ
 Α'. Παράρτημα τῆς Θ'. Κεφ. τῆς Β'. Βιβλίας τῆς Λωκίης ἀνέφερα
 εἰς πλάτος τῆς διαφέρειας λόγους, ὅπῃ ἐπιβεβαιώσθη τῷ ἀποφασί-
 τῆς Μολινὲς, ἡ ὁποία μετὰ ταῦτα ἐβεβαιώθη πληρέστατα ἀπὸ τὰς
 εἰρημίας πείρας.

τὸν καιρὸν ὅμως θέλει ᾠδατηρῆ ὅτι βαύωντας τὸ χέρι τε ἐπάνω εἰς τὰ σώματα σκεπάζονται τὰ χρώματα τε, καὶ φαίνονται πάλιν, καθὼς σκεπῶσιν τὸ χέρι. Ἀπὸ τῆτο κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει ἀρχίσει νὰ δεκείνη τὸ χῶμα τῆς χειρός τε ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν ἄλλων σωμάτων· ἔπειτα θέλει ἀρχίσει νὰ μετατοπίζη τὸ αἶδημα τῆ χρώματος ἐπάνω εἰς τὸ χέρι καὶ εἰς τὰ ἴδια σώματα, καὶ νὰ θεωρῆ τὰ χρώματα ὡς πράγματα ἐμπεφυκότα (προσκολλημῆ) εἰς τὰ ἴδια σώματα.

Μὲ τῆτον τὸν τρόπον, τῆ ὁποῖα ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἰδῆ μίαν ἀνάλυσιν ἀκεβεςέραν εἰς τὸν Α' ββᾶ Κουδουλιάκ (Πραγμ. περὶ Αἰδημάτων Μέρ. Γ'. Κεφ. 3.), θέλει ἀρχίσει τὸ βρέφος νὰ ξεκολλᾶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τὰ τὰ χρώματα, καὶ νὰ τὰ πηγαίνη εἰς διαφόρους τόπους, ὅπως δέσκει μὲ τῶν ἀφῶν τὰ ἀντικείμενα, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα τὰ νομίζεῖ δεκεχυμῆ.

Παρομοίως φιλαφῶντας μὲ τὸ χέρι τὰς ἀκρας πότε σῶσ καὶ πότε ἄλλα σώματος, καὶ βλέπωντας νὰ συσσοιχῶν μὲ αὐτὰ τὰ ὅρα τῆ χρώματος τε, θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη μὲ τῶν ἀφῶν καὶ μὲ τῶν ὄρασιν τῶν ιδέων τῶν διαφόρων χημάτων τε.

Τέλος πάντων βλέπωντας, πῶς δε νὰ φθάση νὰ φιλαφήση τῆτο ἢ ἐκεῖνο τὸ χῶμα, πρέπει νὰ ἐκτείνη τὸ χέρι τε πότε περσοότερον καὶ πότε ὀλιγώτερον, θέλει ἀρχίσει νὰ χηματίζη καὶ κάποιαν ιδέαν τῶν διαφόρων ἄποσάσεων.

Κατ' ἀρχὰς ὅμως δεν θέλει ἔχη κάμμίαν ιδέαν τῶν ἄποσάσεων, ὅπως εἶναι μεγαλήτεροι ἀπὸ ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποῖας ἠμπορεῖ νὰ φθάση μὲ τὸ χέρι τε καὶ τὰ ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ χῶμα, θέλει τῆ φαίνονται ἴσως ὅλα εἰς μίαν καὶ τῶν αὐτῶν ἄποσασιν, καθὼς τὰ ἄστρα εἰς τὸν ἔρανόν, μ' ὅλον ὅπως εἶναι εἰς ἄποσάσεις διαφόρους πρὸς ἀλλήλα, μ' ὅλον τῆτο μᾶς φαίνονται ὅλα παρομοίως ἄπομεμακρυσμῆ, καὶ ὅλα προσκολλημῆ εἰς μίαν καὶ τῶν αὐτῆν κοίλῶν ὀπφραείαν.

Ὄποταν ὁμῶς ἐκτείνωνται τὸ χέει δὲ νὰ πιάσῃ εἷς ἀντικείμενον, ἰδῆ ὅτι δὲν τὸ φθάσει, μήτε θέλει ἠμπορέσει νὰ τὸ φιλαφήσῃ, αὐτὸ δὲν πλησιάζῃ εἰς αὐτὸ, θέλει ἀρχίσει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εἶναι ὑποκείμενα πολὺ μακρύτερα ἀπὸ τὸ μακρὸς τῆς χειρῶν τε· ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ἢ μικρότερον διάστημα, ὅπῃ ἔσται νὰ ἴδῃ δὲ νὰ τὰ φθάσῃ, θέλει ἀρχίσει νὰ μετῆ τὴν διάφορον ἀπόστασίν τε, καὶ ἔτι θέλει ἀρχίσει νὰ πλατυέται ἡ ὁρατὴ ἐπιφάνεια, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀποκλυκλόνεται.

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον θέλει μάθῃ νὰ μετῆ καὶ μετὰ τὰ μάτια μόνον τὴν ἀπόστασιν εἰς ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν ἑκτασίν τε ἐπιπέδου, καὶ τῆς ἄλλων μεταξύ ἀντικειμένων. Μετὰ τὴν πολλὴν χῆσιν θέλει σοχαθῆ ὅτι εἷς ἀντικείμενον, ὅσον συμμότερα εἶναι, τόσον καθαρώτερον εἶναι εἰς τὴν ὄρασιν, καὶ τὴν ἀντίον ὅσον ἀκαθαρτότερον μακρυνέται, τόσον σκοτεινότερον γίνε-
ται (1). Θέλει ἀνατηρήσει, ὅτι τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ὅσω ἀκαθαρτότερον ἀπομακρυνέται τινὰς ἀπὸ αὐτὸ, τόσω μικρότερον πάντοτε φαίνεται· (2) καὶ ἀπὸ
τὴν

(1) Ἡ ἀπόστασις, δὲ νὰ εἶναι πλέον καθαρὰ ἢ ἀκαθαρτή, ἢ ὄρασις, εἶναι διάφορος, κατὰ τὴν διάφορον κατὰστασιν τῆς εἰς φθαλμῶν κοινότερον ὁμῶς ἀποσπείζεται ἕως ὀκτὼ δάκτυλα Γεωμετρικὰ (ὅπερ ἐστὶν $\frac{2}{12}$ τῆς γεωμετρικῆς ποδός). Ὅμως ἡ διάφορα τῆς καθαρότητος δὲν γίνεται πολλὰ αἰσθητῆ, παρὰ ὅποταν εἶναι πολλὰ αἰσθητῆ ἡ διάφορα τῆς ἀποστάσεως, καὶ δὲ τὸ αἰσθητῆ ἢ ἡ μείωσις τῆς ποσότητος τῆς φωτός, ὅπῃ πέμπεται, ἢ ἀνακλᾶται ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὰ μάτια.

(2) Τὸ φαινόμενον μέγεθος τῶν ἀντικειμένων εἶναι πάντοτε ἀνάλογον μετὰ τὴν γωνίαν, ὅπῃ κἀμιν εἰς τὸ μάτι αἱ ἀκτῖνες τῆς φωτός, ὅπῃ πέμπονται ἀπὸ τῆς ἀκρας τῆς ἰδίας ἀντικειμένου· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ γωνία πάντοτε μειύται κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀντικειμένων· δὲ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον φαίνεται πάντοτε μικρότερον.

Ὅμως καὶ ἐδῶ αἱ μικραὶ διαφοραὶ δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ σμικρύνων τὴν φασίν τῶν ἀντικειμένων· ἕως εἰς εἷς σημεῖον τὸ ἀντικείμε-

τὴν μεγαλιτέραν ἢ μικροτέραν καθαρότητα, καὶ τὸ φαι-
νόμηνον (δοκῆν) μέγεθος, θέλει κανονισθῆναι νὰ συμ-
περαίνῃ τὴν διάφορον ὑπόστασίν τας.

Ὅλα αὐτὰ τὰ παράγματα, ὅπῃ ἡμεῖς κάμνομεν τώ-
ρα τόσο εὐκόλα καὶ τόσο ὀλίγωρα, τὸ βρέφος δὲν
ἠμπορεῖ νὰ τὰ μάθῃ, ὡσαύτ' κατ' ὀλίγον ὀλίγον, καὶ
μὲ τὴν πολυκαιρίαν.

Ἐδῶ

γον φαίνεται πάντοτε τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ μέγεθος, ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ
ἐλακείωνται ἀκόμη καθαρά ὅλα τὰ μέρη τῆς, ἢ μὴ μὴ τῆς μεγέ-
θους, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ἀντικείμενον ἐφαίνῃ, ὅταν ἦ τὸν συμμότερον,
κάμνει νὰ φαίνεται ἀκόμη καθαρώς ὑψηλότερα. Ὅποτε ὅμως μα-
κρυυθῆναι πολλά, πολλὰ ὑπὸ τὰ μέρη τῆς γίνονται ἀόρατα, καὶ τότε
ἀρχίζει ἡ μείωσις τῆς φαινομένης μεγέθους.

Ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία μείωσις δὲν εἶναι πάντοτε ἀκείβῳ ἀ-
νάλογος μὲ τὴν ὑπόστασιν. Ἐνὰ ἀντικείμενον ὀρώμενον κάτωθεν ἢ
ἐπάνωθεν εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν φαίνεται μικρότερον, πᾶρα ὁ-
ρώμενον ὀρειζοντικῶς ὅθεν παρατηρῶντας τῆς ἀνθρώπου ὑπὸ ἓνα
ὑψος τελακοσίων ποδῶν, φαίνονται πυγμαῖοι, παρατηρῶντας τῆς ὁ-
μως εἰς ἓνα ἕκπεδον εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, φαίνονται χεδόν
τῆ ἰδίας φυσικῆς μεγέθους. Ὁ λόγος τῆς εἶναι, ἐπειδὴ αἱ κατὰ
κορυφὴν ὑπόστασεις φαίνονται πάντοτε μικρότεραι ἀπὸ τὰς ὀρειζοντι-
κάς, μὲ τὸ νὰ μὴ ἠμπορῶν ἐκεῖναι νὰ μετρηθῶν ἀπὸ τὰ μεταξὺ
ἀντικείμενα, καθὼς ἠμπορῶν αὐτὰ. Λοιπὸν ἐπειδὴ ἰξιδύρομεν ἤ-
δη ἐκ πείρας ὅτι ἓνα ἀντικείμενον ὀρώμενον ὑπὸ μίαν δοθεῖσαν
γωνίαν εἶναι τόσο μεγαλιτέρον, ὅσον εἶναι μακρύτερα, καὶ ἐπειδὴ
φαίνεται ὅτι εἶναι πολλὰ μακρύτερα, ὅποτε τὸ βλέπωμεν ὀρει-
ζοντικῶς, πᾶρα ὅταν τὸ βλέπωμεν κατὰ κορυφὴν, ἔπεται νὰ
μᾶς φαίνεται πολλὰ μεγαλιτέρον εἰς τὴν πρώτῃν πείρασιν, πᾶ-
ρα εἰς τὴν δευτέραν. Ἐνδυμέμαί προσέτι ὅτι βλέπωντας μίαν
φορὰν μαζὶ μὲ ἄλλας ἀπὸ τὴν μέσῃ εἰς ἑνὸς λόφου τινὰ βόθρα, τὰ
ὅποια ἦτον εἰς τὴν κορυφὴν εἰς ἄλλας λόφους μοναχὰ καὶ ξεχωρι-
σμένα, μᾶς ἐφαίνοντο ὡς ἐλέφαντες. Ὁ λόγος τῆς παρομοίως ἦ-
τον, ἐπειδὴ εἶχαμεν ἑμπαροδὸν μᾶς ἀνοικτὴν ὄλιγον τὴν ὑπόστασιν
τῆς λόφου, ἢ ὅποια μὲ ἀνεπαλάθην ἐπὶ κλίσειν διαρῆσε τῆς δύο
λόφου, καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐφαίνετο διὰ τῆς ἢ ἀπόστασις τῆς ἀν-
τικειμένων μεγαλιτέρα, ἐγίνονταν μεγαλιτέρα καὶ ἡ κείσις τῆς με-
γέθους, καὶ τόσο πειρασότερον καθ' ὅτι δὲν ἦτον ἐκεῖ εἰς τὸν λόφον
μὴτε

Ἐδὼ ὅμως ἀναφύονται δύο ζητήματα· εἴα δὲ τὸ
τὰ ἀντικείμενα φαίνονται εἰς τὴν φυσικώτερον θέσιν,
εἰς καιρὸν ὅπῃ ἢ εἰκόνατες εἰς τὰ μάτια μας ἐντυ-
πύονται ἀντίστροφα· καὶ ἄλλο δὲ τὸ κοιτάζοντας εἴα
ἀντικείμενον μὲ δύο μάτια, φαίνεται ἀπλῆν, εἰς και-
ρὸν ὅπῃ ἢ εἰκόνα, ὅπῃ ἐντυπύονται εἰς τὰ μάτια
μας εἶναι διπλῆ.

Κ Ε-

μήτε ἀίτια, μήτε δένδρα, μήτε ἄλλα ἀντικείμενα γνωσά, μὲ
τὰ ὁποῖα γὰ ἠμπορεῖμεν γὰ τὰ συγκείμενα.

Τὶςτο εἶναι προσέτι τὸ αἷτιον ὅπῃ ὁ ἕρως δὲν μᾶς φαίνεται
ἡμισφαίριον, ἀλλὰ ἡμισφαιροειδές, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ σημεῖα τῆ ο-
είζοντος μᾶς φαίνονται ὅτι εἶναι πολὺ μακρύτερα, παρὰ ἐκείνα
ὅπῃ πλησιάζου εἰς τὸ Ζενίθ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πορεύχεται ὅπῃ ὁ
ἥλιος, ἢ σελήνη, οἱ πλανῆται, καὶ τὰ ἄστρα γὰ φαίνονται μεγα-
λότερα, ὅταν εἶναι εἰς τὸν οἰζόντα, καὶ ὅσον πηγάζου πρὸς τὸν
μεσημβρινόν, γὰ σμικρύνονται εἰς τὴν ὄρασίν μας.